

Překladová technika z latiny do staroslověnštiny na základě Gumpoldovy legendy a Druhé staroslověnské legendy o sv. Václavu

Kateřina Spurná

Abstrakt

Tématem předložené disertační práce je analýza překladové techniky z latiny do staroslověnštiny na materiálu latinské *Gumpoldovy legendy (Gump)* z konce 10. století a jejího překladu, *Druhé staroslověnské legendy o sv. Václavu (VencNik)*, jež byla sepsána na území raně přemyslovských Čech pravděpodobně v 2. polovině 11. století. Po úvodních kapitolách věnujících se základní charakteristice *Gump*, jejímu rukopisnému dochování a dalším latinským a staroslověnským václavským legendám, je pozornost zaměřena na analýzu *VencNik*, její dochování v rukopisech ruské provenience a základní fonetickou a morfologickou charakteristiku textu. Na tyto kapitoly navazuje nová edice *VencNik*, v níž je staroslověnský text představen tak, jak je reálně dochován v rukopisech, na rozdíl od starší edice Josefa Vašici z roku 1929, jenž se pokoušel rekonstruovat původní znění, a srovnán s částečně přepracovanou a doplněnou edicí *Gump*.

Po edici staroslověnského textu následuje stručná kapitola o biblických citátech dochovaných ve *VencNik* a kapitola věnující se problematice předloh. Z detailního porovnání staroslověnské a latinské verze vyplývá ve shodě se starší odbornou literaturou, že přibližně třetina staroslověnského textu není přeložena z *Gump*, ale z jiných latinských pramenů, především z české redakce *Crescente fide*, případně vychází z ústní tradice či z dalších dnes nedochovaných legendistických textů.

Další částí práce je analýza překladové techniky z latiny do staroslověnštiny založená na kompletní excerpci a zhodnocení řady morfosyntaktických jevů. Z jevů morfologických je pozornost zaměřena na jevy do určité míry specifické, tj. latinské plusquamperfektum, futurum II. a participium futura aktiva, které se v textu *Gump* vyskytují v jednotkách případů. Podrobněji je pak analyzován lat. konjunktiv ve větách nezávislých a dále především vazby gerundia a gerundiva, obsahové propozice, vedlejší věty příslovecné a vztažné a latinská polovětná konstrukce ablativ absolutní.

Stručně je zhodnoceno i lexikum *VencNik* se zaměřením na problematiku zpracování této památky ve *Slovníku jazyka staroslověnského*, které jasně poukazuje na nutnost revize všech dokladů a jejich srovnání s rukopisným zněním a s latinskou předlohou. Stejně tak analýza hapax legomen ve *VencNik* a jejich srovnání s relevantními lexikografickými pracemi a vybranými památkami potvrzuje, že závěry založené na prostém výčtu takovýchto lexémů mohou přinést pouze relativní výsledky. Shrnuty jsou také lexikální shody s *Besědami Řehoře Velikého*, nejrozsáhlejším českokírkevněslovanským textem, a vybranými východobulharskými památkami, na něž bylo v minulosti upozorněno v dílčích studiích.

Na základě podrobné analýzy textu *VencNik* je v poslední kapitole zhodnocena kvalita staroslověnského překladu v porovnání s latinským originálem. Ve shodě s literaturou je třeba překlad zhodnotit jako špatný, je však nutné vzít v úvahu i komplikovanost textu *Gump* a také četné chyby opisovačů, které se do textu dostaly v průběhu staletí a které mohou do určité míry zkreslit dnešní hodnocení staroslověnského překladu.